

Кључно питање садашњих избора је да ли ће Динкић & екипа успети да заплаше Србију „економском апокалипсом“ коју пророкују у случају доласка „патриотског блока“ на кормило државе. Нашем народу та „економија“, а нарочито „финансијска страна медаље“ и није јасна, па то умногоме олакшава посао економских манипулатора. Нажалост, како реална економска прича није присутна у нашој јавности која је контаминирана идеолошким поделама, или чак ако се поведе прича о економским темама, то је искључиво неолиберално гуслање о „тржишту“, „интеграцијама“ и „страним инвестицијама“. Стога је боље да се о економији не прича уопште, него да о њој распредају некадашњи заговорници самоуправљања, а сада исто тако горљиви промотери „свемогућег тржишта“, или пак млађи јапијевски плаћени лобисти страних финансијских установа који се лажно представљају као „експерти“.

Њихову вишегодишњу непомућену доминацију омогућава непостојање критичке мисли у сфери економије и политике, затим пословична незаинтересованост „патриота“ за „земаљске теме“, те на крају медијски тријумф политички коректног које онемогућава слободно изношење другачијег мишљења. Велику одговорност за неолиберално једноумље које је завладало после 5. октобра имају и покојни премијер Ђинђић, као и актуелни Коштуница, који су „абдицирали“ пред агресивним „експертским кланом“ и тако њима допустили да слободно експериментишу на свима нама, и то „на живо“.

ДИНКИЋЕВА БАТИНА И ШАРГАРЕПА

Само у таквој Србији може неко као што је Динкић да наступа самоуверено као „експерт“ са нобеловским аспирацијама као „ударна песница“ еврореформског блока. Он је у овој кампањи главни подстрекач економских страхова и панике због „баука“ могућег одласка или недоласка инвеститора, али и главни промотер виртуелне шаргарепе у виду оних фамозних „Динкићевих 1.000 евра“. Он са једне стране нуди напредак, наравно ако „они“ победе, и пропаст ако „ови други“ изгубе. Да би то пророчанство о рајским наградама и библијским казнама које ће задесити привредни живот земље учинио уверљивијим, он настоји да га „конкретизује“. Тако не само да постаје „градитељ путева“ који иду алтернативним политичким правцима, него обећава и помоћ за отварање малог бизниса и финансијску подршку за бизнисмене који би улагали на Косову. Са друге стране, жестоко прети губитком акција, поремећајем тржишта, падом плата и пензија ако се Србија дрзне и гласа за „изолационисте“. Истовремено, маше најјачом економском батином и нуди главну шаргарепу „европејског блока“. Како примећују многи

, батина је много већа од шаргерепе јер се очигледно Србија више не може тако лако преварити , већ се може једино уплашити.

Но , да се манемо Динкићеве економске демагогије, већ да покушамо одговорити на озбиљно питање инвестиција , које се намеће од „стручњака“. Питање је да ли чињеница да ће „ови“ или „они“ формирати владу значајније утиче на ниво инвестиција, кој е су овде доживљен е као једини спас за српску беду и невољу (што је већ један други и дубљи проблем). Како на стране инвестиције утиче много фактора (на глобалном, регионалном, националном и локалном нивоу), а међу њима најмање битне „идеолошке моде“ која доминира ју у влади дотичне земље , онда схватамо како је „страх од патриота“ неоснован. У ово м уверењу учвршћује нас и то што не видимо неку значајну теоријску и практичну разлику између политичког стила „европејаца“ и „патриота“ по питању економије. Неолиберални дискурс у теоријској сфери , а партијско газдовање и обавезан „харач“ у политичком праксису овде дели целокупна политичка елита. Ако је корупција фактор који одбија стране инвеститоре, онда ни ту нема бојазни јер је немогуће замислити већу корупцију него што је до сада била. Патриоте би биле мање корумпиране ако и због чега другог а оно барем што нису толико разрадили ту „методологију“. Стога би страним инвеститорима можда било и згодније да улажу у земљу у којој је „рекет“ снижен, нарочито ако за „партнере“ имају „патриоте“ којима је нарочито стало да покажу како ниво страних инвестиција није опао.

ИНВЕСТИЦИЈЕ – ШТА ЈЕ ТО?

Инвестиције јесу битне, али оне саме по себи нису решење и важно је којој врсти припадају и колико је користи од њих. Могуће су озбиљне и стратешке инвестиције које запошљавају доста људи, унапређују привредни живот и дижу технолошки ниво земље, али и оне којима стране корпорације освајају национално тржиште и коче потенцијал привредног развоја. Нажалост , ми до сада нисмо видели озбиљних страних инвестиција на терену, већ класичну распродају „породичног накита“. По ред тога , уместо развојних и производних пројеката, овде су дошли велетрговци и шпекуланти, уместо капитала индустријског типа који гради и развија привреду , дошли су они који су лако заузели тржиште, а да готово ништа заузврат нису дали (развојне шансе, значајније запошљавање). Најгоре у свему је што смо као држава капитулирали не само пред капиталом моћних западних држава , већ пред словеначким и хрватским трговачким и шпекулантским групама , које су јако повезане са својим владама.

Дакле , готово да није било значајних гринфилд инвестиција, већ је већина оног што се назива „инвестицијама“ бил а заправо распродаја привредних ресурса и националног

тржишта . С тога тешко могу да се назову ни *greenfield*, а ни *brownfield* инвестицијама. Прв е претпостављају стварање компанија „од нуле“ , а друг е развој постојећих привредних структура . Међутим, код нас је често случај да је у процесу приватизације дошло до куповине компанија не са намером да се развије производња или уведе нова технологија , већ да се оствари лагодна доминација на тржишту. Зато би за транзиционе земље као што је наша требало додати и *blackfield* тип инвестиција јер су настале из сиве и црне економске зоне , и тај тип инвестиција често завија читаве регије у црно.

Људи који се озбиљније од наших „експерата“ баве економијом и развојем као , рецимо , словеначки економски гуру Јожа Менцингер истичу да стране инвестиције, чак и ако су гринфилд не морају бити добре по домаћу привреду јер често поремећују постојеће производне и прерађивачке капацитете земље. Ово размишљање је светлосну годину изнад наших политичара и неолибералних економиста (са или без наводника) јер ми нисмо дошли ни до нивоа тога да привучемо оне инвестиције које се мотивишу готово искључиво ниском ценом радне снаге и осталог „социјалног окружења“. Дакле , наши креатори „економске дипломатије“ (предизборна крилатица) нису успели ни да привуку ове „најсировије“ инвестиције. Главне инвестиције у Србији , поред распродаје свега што је ваљано у земљи, јесу тржни центри и бензинске пумпе. Нису успели ни да нас „позиционирају“ као земљу јефтине и квалификоване радне снаге, јефтених ресурса (*re source seeking* инвестиције) у смислу руда, хране, комуникација , или пак земље која има одличан геоекономски положај.

Ту шансу је после 5. октобра имао и прокоцкао Зоран Ћинђић, нарочито са својим везама у Немачкој, па је све остало на „реформској визији“ што због сарадника дилетаната, што због блокаде коју је имао од Динкића и „експерата“. Тако је спој револуционарног волунтаризма са секташки схваћеним неолиберализмом Србију онемогућио да привуче барем „послове“ у „шрафцигер индустрији“, или пак „еколошки сензитивне“ пројекте. Те када би се са инвестицијама које апсорбују доста радне снаге смањиле социјалне напетости због незапослености и сиромаштва, могло би се прећи на фазу у којој бисмо се фокусирали на инвестиције које отварају квалитетна радна места. Прича о инфраструктурним инвестицијама као покретачу развоја је у овом тренутку неефикасна јер оне апсорбују много капитала, а запошљавају дугорочно јако мало људи.

До пре десетак година примарни узроци директних страних инвестиција, којих ни приближно није било као данас, били су јефтина радна снага, а затим освајање нових тржишта и ресурси. Да разјаснимо: кад се каже јефтина радна снага, то ипак подразумева јефтина, а дисциплинована, довољно квалитетна. Африка има најјефтинују

радну снагу , па није направила економски бум јер та радна снага није оно што се тражи. Са друге стране , „тржиште“ значи довољно велико и парадоксално – довољно затворено.

„ИНВЕСТИЦИЈЕ“ КРОЗ ИСТОРИЈУ

Све велике инвестиционе приче у прошлим деценијама, али и у протекли х неколико векова, биле су заправо комбинација релативне спољне затворености са истовременом унутрашњом отвореношћу или барем способношћу да се развија. Тако је у једном броју модерних примера инвестициони х и економских чуда била на делу формула спољни протекционизам и унутрашњи либерализам, са стратегијом привлачења стратешких страних инвестиција.

Да то објаснимо на неким историјским примерима. Прва модерна привреда је Енглеска. Британска империја је свесно изнутра либерализовала тржиште, али споља градила трговински зид ка свету ван „комонвелта“. Поред тога , активно је привлачила капитал са континента, почевши од оног Кромвеловог позива јеврејској заједници да дође у Лондон , донесе свој капитал и помогне привредно и војно јачање Енглеске. Тако је Енглеска вековима привлачила и људе и ресурсе са континента да би доминацијом над морима створила и одржала своју империју. После је њеним путем кренула и Америка , која је након рата за независност своје тржиште штитила изузетно протекционистички, док је тржиште унутар бил о у одређеној мери либерализовано и веома примамљиво за инвеститоре из Европе. Муњевити привредни развој САД у 19. веку се може објаснити између осталог и великим експанзивним тржиштем које је прилично трговински заштићено, а при томе веома отворено за стране инвестиције.

Немачка је кроз Листову „националну економију“ ишла заправо путем „хамилтоновске Америке“, у смислу спољног протекционизма и унутрашње либерализације „на пруски начин“. У немачком случају улога државе била је значајнија за обједињавање, унификацију и заштиту домаћег тржишта. Са већом улогом државе у привредном развоју рачунале су и руска и јапанска привредна елита , будући да нису имале довољно предуслова да „самоникло тржиште“ одради посао. Као закључак се може извести да је готово правило да привредни успех прати спољни зид заштите с једне и отварање унутрашњег простора за иницијативе, те отвореност за озбиљне стране инвестиције с друге стране . Некада је ова унутрашња отвореност за иницијативе више ишла преко недржавних структура , као рецимо код Англосаксонаца, а некада су главни генератор развоја биле државне структуре , као што је то случај у континенталној Европи, а још више у Русији, Јапану и данас Кини.

То нас води закључку да државе које штите своје тржиште и које имају стратегију развоја привлаче стратешке инвеститоре, што значи да их ми готово сигурно нећемо имати неко извесно време. Не само то, већ је наша досадашња пракса, како каже проф. Цветичанин, била супротна – либерализација спољне трговине и нелиберална бирократска пракса на домаћем тржишту. Тако се постиже негативна синергија – стране компаније без проблема освајају наше тржиште и гуше наше привредне потенцијале, што опет демотивише озбиљне стране инвестиције. Рушењем царинског зида и других облика заштите уз нереалан курс динара стимулише се увоз и дестимулише извоз, те је последица тога низак ниво реалних инвестиција и деиндустријализација Србије. Отварање м домаћег тржишта и његов им препуштање м страним банкама и компанијама уз партијско и етатистичко руковођење државним буџетом, те високим нивоом корупције и бирократских препрека за домаћи и ситнији бизнис доби о се овако жалостан привредни хоризонт. Овакав економски програм се по последицама може упоредити са колонијалним управама из прошлог века у којима се систематски гуши домаћа привредна активност, нарочито она која има потенцијал да има аутономију у односу на „метрополу“.

Наши неолиберали су доследни само када треба омогућити странцима или својим „тајкунима“ да дођу до бисера српске привреде, а када је реч о унутрашњем тржишту, ту се понашају бахато оријентално и ригидно комесарски, те тако гуше велики део привредних иницијатива. Њима као да смета било шта што долази из наше земље, а благонаклоно гледају на страни капитал. Кад се каже инвестиције, увек се мисли на стране, а ништа се не чини да се домаћа штедња и инвестициони фондови конституишу као генератори инвестиција. Борба против тајкуна или пак обарање руских инвестиција је више него лицемерно, јер тим истима не сметају страни тајкуни и западни капитал. Иако они воле да говоре да „капитал нема границе“, они практично демонстрирају да је једино руски капитал овде непожељан. Они који говоре о „страним инвестицијама“ заправо својом партијском логиком, или пак идеолошки мотивисаним ставом против Русије терају озбиљне инвеститоре и са Запада јер Србија има инвестициону шансу само као „мост између истока и запада“.

КЉУЧНА РЕЧ ИНВЕСТИЦИЈА – СТАБИЛНОСТ

Каква су искуства других земаља у привлачењу страних инвестиција? Данас су „интеграције“ и аквизиције основна покретачка снага огромног пораста глобалних директних страних инвестиција, за разлику од пре неколико деценија када су доминирале гринфилд инвестиције. Онај ко је заинтересован за стране инвестиције је природно заинтересован и за узроке и мотиве страних инвеститора, за факторе који их стимулишу или коче да инвестирају. Велике корпорације данас често желе пре да купе

неку постојећу фирму која има одређени ниво привредних „перформанси“ него да граде компаније од „темеља“. То не значи да се потцењују инвестиције „на ливади“ , већ то да се види где и како иде велики део инвестиционих ресурса. Неке земље су направиле инвестициони бум градећи заједничке компаније са мултинационалним јапанским компанијама, тако да добију седиште нове корпорације у својој земљи, а са тим и јаче учешће у технолошком развоју и аутономније трговинске стратегије.

Поред овога , често се у светлу приче „профит & цена радне снаге“ запостављају други фактори као што су озбиљност политичке и способност привредне елите. Ово су кључни фактори који ће направити разлику између тога да ли ћете бити млађи партнер глобалним играчима , или пак полуколонијални прикључак (као ми данас). Озбиљним стратешким инвеститорима није само на уму краткорочни ниво профита, што може да нас зачуди, већ неретко потенцијал те економије или средњ о рочна стабилност нивоа профита. Капитал се често више прибојава нестабилности и сваке непредвиђене ситуације , него релативно ниске, али стабилне профитне стопе. Осим , наравно , ако није у питању прљав и шпекулантски капитал коме је у интересу да на брзину опере новац и да при том е заради.

Озбиљан капитал настоји да иде тамо где им се чини да постоји стабилност и где су кључни параметри дефинисани. Стога би влада која би стабилизовала политичку сцену и имала стабилан мандат имала шансе да поправи инвестициони имиџ Србије у свету. Насупрот томе, наша елита, нарочито „еврореформске снаге“ одустајући од националног консензуса око Косова и најављујући покретање „војвођанског питања“ генеришу политичку нестабилност. А она, рекли смо, тера стране инвеститоре, осим онај црни и сиви капитал који тешко да може покренути развој једног друштва.

Осим политичке стабилности страни инвеститори желе и правну сигурност и уопште повољну климу за бизнис. Овде говоримо о дефинисаном власничком статусу, о ниском нивоу криминала, корупције и политичких притисака на привредне субјекте. То значи да су борба против криминала, против „озбиљне“ корупције и јачање правне државе предуслов озбиљних страних инвестиција. Затим, ту су и питања попут заштите права малих акционара као услов масовнијег активирања домаћих капиталних ресурса, што утиче на поверење и страних инвеститора. Стога „еврореформисти“ који важе за једн о од на ј корумпиранијих политичких вођстава Европе и они који су склони политичком волунтаризму не могу бити ти који ће улили поверење страним инвеститорима (без обзира на то колико их подржавају њихови политичари).

Да бисте имали озбиљне инвестиције , морате имати озбиљну идеју о томе шта хоћете

као држава. Да ли желите да доведете инвеститоре који ће вам запослити много људи у гринфилд инвестицијама , или пак да унапредите постојеће компаније у технолошком и трговачком погледу ? Да ли хоћете развој постојећих индустрија или подизање нових ? Доста је фактора који утичу на то да ли ће превагнути позитиван или негативан аспект инвестиција, али је сигурно значајан какве намере и мотиве имају страни инвеститори и домаћа привредно-политичка елита. Ако је у питању спој озбиљне државе која корпорацијама нуди доста, ал и заузврат тражи и шансу за привредни развој, а са друге стране имате компаније које желе стратешки да наступе на том простору, онда без обзира на облик инвестиција, имамо изузетно позитивне привредне ефекте. Међутим, када са друге стране, као што је случај код нас, имамо корумпирану елиту, која нема осећај за друштвени интерес, и стране корпорације које су тога свесне, онда имамо негативну инвестициону причу.

У прошлости, главни разлози за инвестиције у иностранству били су приступ новим тржиштима, експлоатација природних ресурса или јефтина радна снага. Данас корпоративни врхови доста мисле и на стратешко ширење у новим регионима, на технолошки напредак , или пак на онемогућавање ширења и јачања главних конкурената на одређеном простору , што све спада у унапређене корпоративне стратегије. Шире схваћене и дугорочно посматране стратешке предности постају доминантније у мотивацији озбиљних корпорација од краткорочног нивоа профита. Компаније се надају да ће им куповине и интеграције омогућити боље пословање, смањење просечних трошкова услед повећане производње и продор на нова тржишта. Ово стратешко размишљање нама који имамо такав геополитички положај , а и потенцијално „линкове“ према истоку и западу, иде наруку. Нажалост , такву шансу не могу да искористе ни они који су „идеолошки“ окренути или ка западу или ка истоку, већ само они који гледају пре свега на наш национални интерес. У тој једностраној идеолошкој перцепцији која нас „самоизолује“ од једне „стране света“ данас предњаче људи попут Динкића, Чанка и Чеде. Српски речено , њима не би сметало да је „Сартид“ поклоњен западним компанијама (што се заправо и догодило), а сметало би им да НИС оде у руске руке и за вишеструко више новца.

Нажалост, наши „експерти“ се нису бавили реалним привредним животом и питањем побољшања услова који би погодовали и домаћим и страним инвестицијама. Формула њиховог деловања је спољна либерализација, и унутрашња бирократизација је кочила и спутавала домаће привредне потенцијале. Деловање „експерата“ на нашим просторима може се назвати економском капитулацијом пред захтевима финансијске интеранационале и мултинационалки. Зато би национални програм развоја и привлачења инвестиција био заправо једноставан – радити све супротно од њих – спољни протекционизам и унутрашњи либерализам уз стварање повољне правно-друштвене климе за инвеститоре. Наравно, кад говоримо о протекционизму , мислимо на онај „паметан“ селективан и динамичан, који привреду не чини ни презаштићеном, као што и унутрашња либерализација треба да буде промишљена и да

Анти-Г 17 инвестициони програм

Пише: Бранко Радун
среда, 30 април 2008 01:38

не значи препуштање тржишној стихији и олаком формирању монопола. Привидно парадоксално, али истинито – да бисте имали изнутра слободан економски живот , морате имати стабилну и јаку државу која то омогућује. А њу нам сигурно неће изградити „експерти“ који својом политиком дестабилизују политички живот и одустају до суверенитета како територијалног, тако и економског.